

การศึกษาคหกรรมศาสตร์ในบริบทของยุควูก้า HOME ECONOMICS EDUCATION IN THE CONTEXT OF THE VUCA

พระก้องเกียรติ สุวฑฒนปญโญ (แช่ลิ้ม)^{1,*}

Phra Kongkiat Suvaddhanapañño (Sealim)^{1,*}

(Received: June 26, 2025; Revised: July 21, 2025; Accepted: August 14, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอการศึกษาคหกรรมศาสตร์ในบริบทของยุควูก้า ซึ่งเป็นยุคที่เต็มไปด้วยความผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาคหกรรมศาสตร์ซึ่งเป็นศาสตร์แห่งการครองเรือนและมีลักษณะเป็นสหวิทยาการที่ต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในแต่ละยุคสมัย คณาจารย์ นักวิชาการ และผู้ปฏิบัติงานด้านคหกรรมศาสตร์จึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพให้สอดคล้องกับบริบทดังกล่าว การผลิตบัณฑิตในสาขานี้ไม่ควรมุ่งเน้นเฉพาะทักษะเชิงช่างหรืองานฝีมือเท่านั้น หากแต่ควรเสริมสร้างความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคม อันเกิดจากพลวัตของเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน และรองรับการเติบโตในสายอาชีพที่หลากหลายในอนาคต อาจารย์ในสาขาศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับคหกรรมศาสตร์ ควรมีบทบาทในการผลิตสื่อการเรียนการสอนและตำราที่สอดคล้องกับแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อยกระดับการเรียนรู้ พัฒนาหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น ส่งเสริมทักษะผู้เรียน สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และใช้วิธีการสอนที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยกระบวนการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ควรเน้นการประเมินเชิงสมรรถนะ และเชื่อมโยงกับความต้องการของตลาดแรงงาน

คำสำคัญ: การศึกษา, คหกรรมศาสตร์, ยุควูก้า

Abstract

The purpose of this article was to present to study home economics in the context of the VUCA era - an era characterized by volatility, uncertainty, complexity, and ambiguity. This was particularly relevant to the field of home economics, a multidisciplinary science focused on household management, which had to adapt to the social changes of each era. Educators, scholars, and practitioners in home economics need to develop their competencies to align with this context. The production of graduates in this field should not solely focus on manual skills or craftsmanship, but also enhanced awareness of social and environmental changes driven by modern technological dynamics in order to meet

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

* Corresponding author. E-mail: Kongsakonnakon@gmail.com.



labor market demands and support future career growth in diverse professions. Educators in the fields of education or teacher training related to home economics should take an active role in producing educational materials and textbooks that reflect innovative ideas to enhance learning. This included developing flexible curricula, promoting student skills, encouraging the use of modern technologies, and adopting teaching methods that respond to global changes. Moreover, the learning measurement and evaluation should emphasize competency - based evaluation and align with labor market needs.

Keywords: Education, Home Economics, VUCA Era

บทนำ

ภายใต้สถานการณ์ความผันผวนของโลกยุคใหม่ ซึ่งเปี่ยมไปด้วยความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เทคโนโลยีสมัยใหม่ อาทิ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoT) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนระบบต่าง ๆ จนสามารถทดแทนทรัพยากรมนุษย์ในหลายมิติ และกล่าวได้ว่า เทคโนโลยีเหล่านี้สามารถดำเนินงานได้อย่างรอบด้าน ผู้คนในสังคมจำเป็นต้องปรับตัวและเรียนรู้ที่จะเปิดใจยอมรับต่อสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ การดำรงอยู่ในโลกยุคปัจจุบันจึงมิใช่เพียงการอยู่รอด หากแต่ต้องอยู่ได้อย่างรู้เท่าทันและปรับตัวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น “ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏในขุททกนิทาย ชาดก เอกนิบาต ความว่า “อดีตปติ วโย ขโณ” แปลว่า “วัยย่อมผ่านพ้นไป เหมือนขณะที่เดียว” ซึ่งมีความหมายว่า วัยหรืออายุของเรานั้นผันแปรไปตามกาลเวลาอย่างรวดเร็ว เฉลอเพียงไม่นาน เมื่อหันกลับมาพิจารณาก็พบว่า เราได้ล่วงเข้าสู่วัยชราโดยไม่รู้ตัว” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) งานด้านคหกรรมศาสตร์ก็เช่นเดียวกับศาสตร์แขนงอื่น ๆ ในอดีต มนุษย์อาศัยทักษะและความสามารถเฉพาะตนในการสร้างสรรค์ผลงานและประกอบวิชาชีพ ด้วยสองมือและภูมิปัญญาที่สั่งสมมา แต่เมื่อโลกพัฒนาไปตามกาลเวลา อุปกรณ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ก็ถูกคิดค้นขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวก และถูกนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทในแต่ละยุคสมัย จนถึงปัจจุบัน กล่าวได้ว่ามนุษย์มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ทั้งในการทำงาน เย็บปักถักร้อย และกิจกรรมอื่น ๆ ในงานคหกรรมศาสตร์ เพราะมีเครื่องมืออัจฉริยะ หุ่นยนต์ และสิ่งประดิษฐ์หลากหลายที่เข้ามาช่วยลดภาระและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานอย่างเห็นได้ชัด จะเห็นได้ว่า งานคหกรรมศาสตร์จำเป็นต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย โดยเฉพาะในบริบทของโลกยุค VUCA ซึ่งเต็มไปด้วยความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือ การเรียนรู้ผ่านการสอนแบบดั้งเดิมที่เน้นการลงมือปฏิบัติด้วยมือเพียงอย่างเดียว อาจไม่ตอบโจทย์อีกต่อไปในโลกที่เต็มไปด้วยความสะดวกสบายจากเทคโนโลยี สิ่งเหล่านี้ค่อย ๆ เลื่อนหายไปตามกาลเวลา เปรียบได้กับการที่รถยนต์เข้ามาแทนที่โคหรือกระบือในการลากเกวียน ซึ่งแม้จะมีคุณค่าในอดีต แต่โลกย่อมต้องก้าวเดินไปข้างหน้าเสมอ

ด้วยเหตุนี้ ผู้นิพนธ์จึงมุ่งศึกษาคหกรรมศาสตร์ในบริบทของยุคคว่ำ เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาองค์ความรู้และการจัดการเรียนการสอนที่สามารถตอบสนองต่อพลวัตของโลกยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต



ความหมายและขอบข่ายของคหกรรมศาสตร์

ความหมายของคหกรรมศาสตร์

จากมุมมองของนักวิชาการด้านคหกรรมศาสตร์ แม้จะมีการให้นิยามและแนวคิดที่แตกต่างกันไป แต่โดยภาพรวมแล้ว คหกรรมศาสตร์หมายถึง “ศาสตร์แห่งการครองเรือน” ซึ่งครอบคลุมทั้งการจัดการชีวิต ภายในบ้าน การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการสร้างความสมดุลในครอบครัวและสังคม

ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้ให้ความหมายของ “คหกรรมศาสตร์” ว่าเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปะ โดยมุ่งพัฒนาครอบครัวด้วยการจัดการทรัพยากรบุคคล วัสดุและสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาอาชีพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต ความมั่นคงของสถาบันครอบครัวและสังคม

คหกรรมศาสตร์ (Home Economics) เป็นศาสตร์สหวิทยาการที่บูรณาการองค์ความรู้ด้านอาหาร โภชนาการ การบริโภค พฤติกรรมการกิน วิถีชีวิตเพื่อสุขภาพ สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม การจัดการครัวเรือน และเศรษฐศาสตร์ครอบครัว เพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ คหกรรมศาสตร์มีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนตามความต้องการของสังคมและวิถีชีวิตมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี องค์ความรู้ในศาสตร์นี้จึงต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของโลกยุคใหม่ (นฤมล ศรราชพันธุ์ และคันธารรัตน์ ยอดพิชัย, 2566)

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (2568) อธิบายว่า คหกรรมศาสตร์คือวิชาชีพที่ผสมผสานความรู้ด้านศิลปะ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เข้ากับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิต ส่งเสริมอาชีพ และสร้างรายได้ ครอบคลุมงานอาหาร โภชนาการ การออกแบบแฟชั่น สิ่งทอ และเครื่องนุ่งห่ม

ดังนั้น คหกรรมศาสตร์เป็นสหวิทยาการที่บูรณาการความรู้จากหลายศาสตร์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ครอบครัว และสังคม โดยเน้นการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี จำเป็นต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในแต่ละยุคสมัย

ขอบข่ายของคหกรรมศาสตร์

ทัศนา เมฆเวียน (2549) ได้กล่าวว่า คหกรรมศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วย “การครองเรือน” ซึ่งมีขอบข่ายพื้นฐานครอบคลุมประเด็นสำคัญต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. อาหารและโภชนาการ ประกอบด้วย อาหารหลัก 5 หมู่ สารอาหาร การจัดการอาหารให้ครบทั้ง 5 หมู่
2. เสื้อผ้าและสิ่งทอ ประกอบด้วย การออกแบบและการตัดเย็บเสื้อผ้า ความรู้ด้านสิ่งทอ การเลือกเสื้อผ้า และการดูแลรักษาเสื้อผ้าในครอบครัว
3. การจัดการบ้านเรือนและการบริโภคศึกษา คือ เป้าหมายในการจัดการครอบครัว และบทบาทของการจัดการที่มีต่อครอบครัว



4. การตกแต่งบ้านและการตกแต่งภายใน ประกอบด้วย บ้านที่น่าอยู่อาศัยของครอบครัว การเลือกที่อยู่อาศัย การจัดและดูแลรักษาที่อยู่อาศัย

5. พัฒนาการเด็กและความสัมพันธ์ในครอบครัว ประกอบด้วย การจัดกระบวนการสังคม ประกิต และครอบครัวในฐานะที่เป็นระบบการสร้างความสัมพันธ์เชิงพัฒนาในครอบครัว การปรับตัวของผู้ปกครองต่อการเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการของเด็ก วัฒนธรรมทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ที่มีผลกระทบและมีอิทธิพลต่อระบบครอบครัว รวมถึงการเป็นแบบอย่างในการให้ความรู้ความเข้าใจ และการจัดการด้านอารมณ์ของเด็ก

คหกรรมศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วย “การครองเรือน” โดยมีขอบข่ายครอบคลุม 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ อาหารและโภชนาการ เสื้อผ้าและสิ่งทอ การจัดการบ้านเรือนและบริโภคศึกษา การตกแต่งที่อยู่อาศัย และพัฒนาการเด็กกับความสัมพันธ์ในครอบครัว ดังนั้น ทั้งหมดมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตภายในครอบครัวอย่างรอบด้าน ทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ และสิ่งแวดล้อม

การศึกษาคหกรรมศาสตร์ในสถานการณ์ปัจจุบัน

เป็นที่ประจักษ์ในสถานการณ์ปัจจุบันว่า มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งได้จัดการศึกษาโดยคำนึงถึงความถนัดของผู้เรียนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งพัฒนาเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ อันเป็นแนวทางในการสร้างความหลากหลาย และคุณภาพทางการศึกษา

กลไกระบบการศึกษาทางคหกรรมศาสตร์เป็นแหล่งหล่อเลี้ยงองค์ความรู้และเป็นที่พึ่งทางวิชาการสำหรับนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ภายใต้อุดมการณ์แห่งการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน คหกรรมศาสตร์จึงมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านการสอนและการฝึกอบรม ครอบคลุมตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน จนถึงสังคมโดยรวม อีกทั้งยังส่งเสริมการพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของศตวรรษที่ 21 การเรียนการสอนครอบคลุมตั้งแต่ระดับพื้นฐาน อาชีวศึกษา จนถึงอุดมศึกษา พร้อมพัฒนาต่อเนื่องจนถึงระดับปริญญาเอก มีการจัดสัมมนาและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เพื่อพัฒนาหลักสูตรและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย (Pendergast, 2021)

การผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ ให้มีความรู้และทักษะด้านวิชาชีพควบคู่ไปกับคุณธรรม จริยธรรม และเจตคติที่ดี ตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมไทยนั้น ถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาบุคลากรที่มีบทบาทในการยกระดับคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา อ้างถึงใน นิอร ดาวเจริญพร, 2565) เป็นเหตุสำคัญสำหรับการจัดการศึกษาคหกรรมในอดีต ซึ่งในปัจจุบัน การจัดการศึกษาด้านคหกรรมศาสตร์ในแต่ละมหาวิทยาลัยได้มีการปรับรูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและสถานประกอบการ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้ผู้เรียนมีสมรรถนะและทักษะที่พร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ทันที พร้อมทั้งมุ่งพัฒนากำลังคนในทุกมิติ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศ โดยเฉพาะทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การปรับตัวอย่างต่อเนื่อง และการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่เพื่อตอบสนองต่อวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป มุ่งพัฒนาองค์ความรู้และทักษะในหลากหลายด้าน โดยเฉพาะในงานดอกไม้และงานไทย งานผ้าและแฟชั่น งานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชน และงานด้านการจัดเลี้ยงและบริการ โดยบูรณาการองค์ความรู้ด้านค



ทฤษฎีการศึกษากับเทคโนโลยี นวัตกรรม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ อันจะนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ การต่อยอดในเชิงพาณิชย์ และการพัฒนาเป็นผู้ประกอบการในอนาคต (คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ศรีวิชัย, 2565)

ครูและอาจารย์ทางด้านคหกรรมศาสตร์ สามารถนำศาสตร์การสอนแนวใหม่ ไม่ว่าจะในมิติของกลยุทธ์การสอน บทบาทของครู บทบาทของผู้เรียน หรือผลกระทบจากกระบวนการเรียนรู้ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนทางด้านคหกรรมศาสตร์ได้อย่างเหมาะสม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุผลตามกรอบของหลักสูตรที่กำหนดไว้ อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนในยุคปัจจุบันให้มีความรอบรู้และเกิดความเชื่อมั่นในศาสตร์คหกรรมของตนเองมากยิ่งขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในปัจจุบัน ได้ส่งผลต่อความต้องการของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม คหกรรมศาสตร์ซึ่งมีรากฐานอยู่บนความต้องการของมนุษย์จึงจำเป็นต้องปรับตัวตามไปด้วย ทั้งในด้านองค์ความรู้และการจัดการศึกษา อันไม่สามารถหยุดนิ่งอยู่กับที่ได้ ศาสตร์การสอนคหกรรมศาสตร์แนวใหม่ที่ได้จากผลการวิจัยในครั้งนี้ อาจเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาสู่บริบทใหม่ที่สอดคล้องกับยุคสมัย ดังนั้น นักการศึกษาทางด้านคหกรรมศาสตร์จึงควรพัฒนาแนวทางการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นฤมล ศรารพันธ์ และ คณิธารัตน์ ยอดพิชัย, 2566)

กล่าวโดยสรุปแล้ว การศึกษาคหกรรมศาสตร์ในปัจจุบันมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากระดับพื้นฐานสู่อุดมศึกษา โดยเน้นการบูรณาการองค์ความรู้กับเทคโนโลยีและนวัตกรรมให้ทันสมัยสอดคล้องกับบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้ปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสมรรถนะรอบด้าน ทั้งด้านวิชาชีพ คุณธรรม และความคิดสร้างสรรค์ การเรียนการสอนในยุคใหม่จึงไม่เพียงเน้นการถ่ายทอดความรู้ แต่ยังพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้สามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ เพิ่มมูลค่า และต่อยอดในเชิงพาณิชย์ได้ นักการศึกษาทางคหกรรมศาสตร์จึงควรพัฒนาแนวทางการสอนให้ทันต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เพื่อสร้างบัณฑิตที่สามารถปรับตัวและแข่งขันได้ในระดับสากล

บริบทของคหกรรมศาสตร์ในยุคคว่ำ

แม้คหกรรมศาสตร์จะเป็นศาสตร์ที่มีรากฐานมั่นคงและเกี่ยวข้องโดยตรงกับวิถีชีวิตของมนุษย์ แต่ก็ไม่อาจหยุดนิ่งอยู่กับที่ได้ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกปัจจุบัน คหกรรมศาสตร์ยังคงต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของโลกที่เผชิญกับความผันผวนที่เรียกว่า “VUCA” ซึ่งหมายถึง Volatility (ความผันผวน) Uncertainty (ความไม่แน่นอน) Complexity (ความซับซ้อน) และ Ambiguity (ความคลุมเครือ) ภายใต้สภาพแวดล้อมดังกล่าว นักวิชาการด้านคหกรรมศาสตร์จึงจำเป็นต้องแสวงหาวิธีการใหม่ ๆ ในการผนวกองค์ความรู้เดิมเข้ากับเทคโนโลยี นวัตกรรม และแนวคิดร่วมสมัย เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม และเตรียมความพร้อมสำหรับความท้าทายที่กำลังจะมาถึง

การบริหารจัดการทางการศึกษาในสภาวะคว่ำ VUCA เผชิญความท้าทายจาก Volatility (ความผันผวน) ของเทคโนโลยี นโยบาย และความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งทำให้หลักสูตรต้อง



ปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน Uncertainty (ความไม่แน่นอน) ในการคาดการณ์อนาคตของเทคโนโลยีและอาชีพทำให้การออกแบบหลักสูตรเป็นเรื่องท้าทายและต้องอาศัยข้อมูลที่ยืดหยุ่น Complexity (ความซับซ้อน) ของระบบการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากร นโยบายภาครัฐ เศรษฐกิจ และสังคมต้องการการบูรณาการความร่วมมือจากหลายภาคส่วน นอกจากนี้ Ambiguity (ความคลุมเครือ) ในการประเมินผลลัพธ์ทางการศึกษาทำให้การกำหนดเกณฑ์และแนวทางที่แม่นยำและครอบคลุมเป็นเรื่องยาก (Bennett & Lemoine, 2014)

ดังนั้น การจัดการศึกษาตามหลักสูตรคหกรรมศาสตร์ควรให้ความสำคัญกับปัจจัยตามบริบทของยุค VUCA ที่กล่าวมา โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพในการเป็นผู้ควบคุมกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการอย่างมีวิจรรย์ญาณ มากกว่าจะเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตาม ปัจจัยด้านความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือ ถือเป็นความท้าทายสำคัญในยุค VUCA ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อระบบการศึกษา โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาบางแห่งที่แม้จะมีรูปแบบการสอนที่ดูทันสมัยหรือสวยงามในเชิงรูปแบบ แต่กลับขาดประสิทธิภาพในเชิงเนื้อหาและการจัดการเรียนรู้ ยังคงใช้แนวทางการสอนแบบดั้งเดิมโดยไม่ปรับให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลก อีกทั้งสื่อการเรียนการสอนบางประเภท เช่น สื่อสิ่งทอในสาขาคหกรรมศาสตร์ ก็ยังไม่สามารถตอบโจทย์ต่อปัจจัยที่ท้าทายเหล่านี้ได้

ในปัจจุบัน เทคโนโลยีในหลายประเทศได้พัฒนาไปอย่างก้าวไกล โดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรมอาหาร ที่ได้ขยับจากการผลิตอาหารแปรรูปและแช่แข็ง ไปสู่ระบบที่สามารถอุ่นอาหารให้ร้อนพร้อมบริโภคได้โดยอัตโนมัติ มนุษย์ทำหน้าที่เพียงจัดเตรียมวัตถุดิบและบรรจุเข้าสู่ระบบเท่านั้น

ทั้งนี้ บริบทของคหกรรมศาสตร์ การจัดการเรียนการสอนในยุคคว่ำ ควรเป็นไปตามนี้

V = Volatility (ความผันผวน) การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและความต้องการในวิชาชีพคหกรรมศาสตร์ เช่น อาหารสุขภาพ เทคโนโลยีสิ่งทออัจฉริยะ หรือการจัดการบ้านอัจฉริยะ ทำให้หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น สามารถปรับปรุงและพัฒนาได้อย่างทันท่วงที เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่ไม่แน่นอน

U = Uncertainty (ความไม่แน่นอน) ในยุคที่อนาคตของตลาดแรงงานและนวัตกรรมยังไม่สามารถคาดการณ์ได้ชัดเจน การเรียนการสอนจึงควรเน้นการสร้างทักษะพื้นฐานที่หลากหลาย เช่น การคิดวิเคราะห์ ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการประยุกต์ใช้ความรู้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

C = Complexity (ความซับซ้อน) ความหลากหลายของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เช่น เศรษฐกิจ ครอบครัวยุคใหม่ สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ส่งผลให้คหกรรมศาสตร์ต้องบูรณาการความรู้จากหลากหลายศาสตร์ การจัดการเรียนรู้อาจเน้นแบบสหวิทยาการ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและจัดการกับความซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

A = Ambiguity (ความคลุมเครือ) การตีความผลลัพธ์และความสำเร็จทางการศึกษามีหลายมิติและอาจไม่ชัดเจน เช่น ความสุขในการดำเนินชีวิต ความมั่นคงของครอบครัว หรือคุณภาพชีวิตที่ดี การจัดการเรียนการสอนจึงควรเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนสามารถตั้งคำถาม คิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ และประเมินคุณค่าของการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย



ดังนั้น ในบริบทของคหกรรมศาสตร์ การจัดการเรียนการสอนในยุค VUCA ควรดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และการบูรณาการความรู้จากหลากหลายศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการจัดการศึกษาคหกรรมศาสตร์ในยุคศุก้า

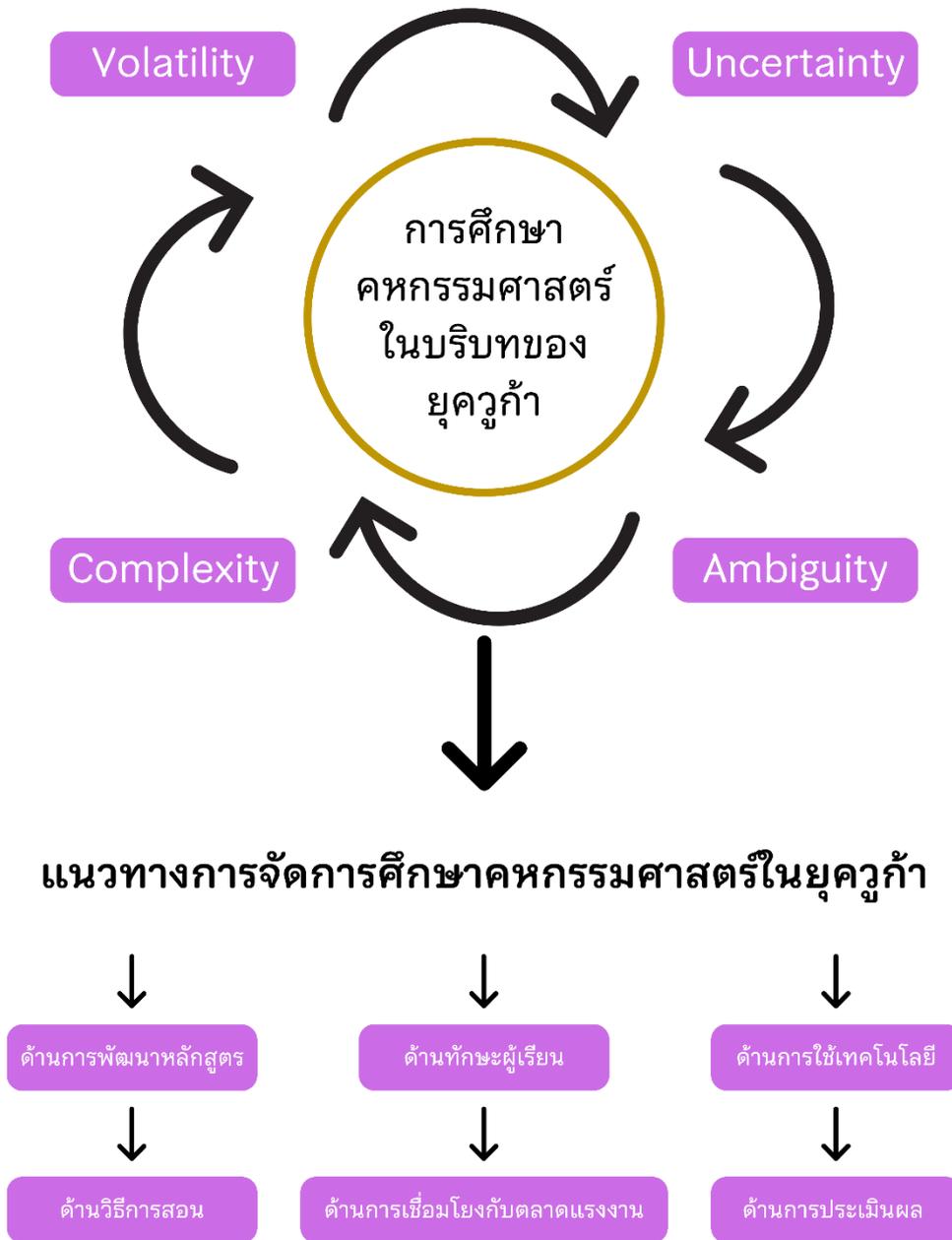
ท่ามกลางความผันผวนและความไม่แน่นอนของบริบทโลกในปัจจุบัน ผู้เขียนจึงได้สังเคราะห์องค์ความรู้ เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาด้านคหกรรมศาสตร์ในอนาคต ดังต่อไปนี้

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร ปรับปรุงเนื้อหาให้สอดคล้องกับบริบทโลกปัจจุบันและแนวโน้มอนาคต บูรณาการองค์ความรู้จากหลากหลายศาสตร์ เช่น วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ เศรษฐศาสตร์ครอบครัว เน้นการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์
2. ด้านทักษะผู้เรียน ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา พัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ส่งเสริมความสามารถด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และการใช้นวัตกรรมในงานคหกรรม
3. ด้านการใช้เทคโนโลยี ประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น โปรแกรมออกแบบสิ่งทอ เครื่องครัวอัจฉริยะ หรือแอปจัดการโภชนาการ ใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย เช่น คลิปวิดีโอ แพลตฟอร์มออนไลน์ ฝึกผู้เรียนให้สามารถควบคุมและใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ปฏิบัติตาม
4. ด้านวิธีการสอน ใช้การเรียนรู้แบบ การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem - Based Learning) (PBL), การเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน (Project - Based Learning) (PjBL) ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง (Hands - on Experience) เปิดโอกาสให้เรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) และข้ามศาสตร์ (Interdisciplinary)
5. ด้านการประเมินผล ใช้วิธีประเมินผลที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย เช่น แฟ้มสะสมงาน (Portfolio), ชิ้นงานจริง การสะท้อนคิด เน้นประเมินทักษะเชิงสมรรถนะ มากกว่าความรู้เชิงท่องจำ ประเมินผลตามบริบทของผู้เรียนและสถานการณ์ปัจจุบัน
6. ด้านการเชื่อมโยงกับตลาดแรงงาน ปรับหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับทักษะที่ตลาดต้องการ เช่น อาหารเพื่อสุขภาพ การจัดการสิ่งแวดล้อมในบ้าน สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคธุรกิจ ภาครัฐ และองค์กรวิชาชีพ เตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมต่ออาชีพที่อาจยังไม่เกิดในปัจจุบัน



องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาข้างต้น สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อชี้ให้เห็นถึงทิศทางของการจัดการศึกษาคหกรรมศาสตร์ในยุคคว่ำได้ ดังแผนภาพที่ 1



แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากแผนภาพที่ 1 ท่ามกลางบริบทโลกในยุคคว่ำที่เต็มไปด้วยความผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ การศึกษาคหกรรมศาสตร์จำเป็นต้องปรับตัวเชิงรุก โดยบูรณาการองค์ความรู้ข้ามศาสตร์ และยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมทักษะคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการใช้นวัตกรรม



เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเรียนรู้ ใช้วิธีการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริงและการเรียนรู้ร่วมกัน พร้อมทั้งประเมินผลแบบยืดหยุ่นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เชื่อมโยงกับทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการและอาชีพในอนาคต

สรุป

ในยุคที่โลกเผชิญกับความผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ คหกรรมศาสตร์ในฐานะสหวิทยาการที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ครอบครัว และสังคม จึงต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกทั้งในด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสังคม โดยครอบคลุมองค์ความรู้ด้านอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ความสัมพันธ์ในครอบครัว และการจัดการทรัพยากร กล่าวคือการจัดการศึกษาในสาขาคหกรรมศาสตร์จึงควรมุ่งเน้นการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ โดยควรมีการปรับหลักสูตรให้ยืดหยุ่นทันสมัย สอดรับกับแนวโน้มอนาคต พัฒนาทักษะผู้เรียนทั้งด้านเทคโนโลยีและสมรรถนะเชิงวิชาชีพ ใช้วิธีการสอนแบบ Active Learning และ Project - Based Learning พร้อมกับการประเมินผลแบบยืดหยุ่นที่เน้นทักษะเชิงปฏิบัติจริง นอกจากนี้ คหกรรมศาสตร์ควรเชื่อมโยงกับภาคแรงงานและภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อสร้างบัณฑิตที่พร้อมเผชิญกับโลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2568). *สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์*. สืบค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2568, จาก <https://www.science.cmru.ac.th/courses/home-economics/>
- คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. (2565). *รายละเอียดของหลักสูตร (มคอ.2) หลักสูตรคหกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์สร้างสรรค์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2565)*. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- ทัศนาศ เมฆเวียง. (2549). *วิวัฒนาการของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ระดับอุดมศึกษา ในสมัยรัตนโกสินทร์*. (ดุष्ฎิณีพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นนทลี พรธาดาวิทย์. (2545). *วิถึคหกรรมศาสตร์ในประเทศไทย: บทสะท้อนวิสัยทัศน์และกระบวนทัศน์จากปัจจุบันสู่ออนาคต*. (ดุष्ฎิณีพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นฤมล ศรราชพันธุ์, และคันธรัตน์ ยอดพิชัย. (2566). *ศาสตร์การสอนคหกรรมศาสตร์แนวใหม่: การสังเคราะห์งานวิจัยในฐานข้อมูล Scopus ช่วงทศวรรษที่ผ่านมา*. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*, 38(2), 98 - 111.
- นือร ดาวเจริญพร. (2565). *คหกรรมศาสตร์ศึกษาและการสร้างสมรรถนะผู้เรียนในอนาคต*. *วารสารการเรียนรู้สมัยใหม่*, 7(7), 386 - 402.
- มณี โกสุมาต. (2540). *พฤติกรรมกรสอนคหกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.



- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชันส์.
- Bennett, N., & Lemoine, G.J. (2014). What VUCA really Means for You. *Harvard Business Review*, 92(1), 27 - 29.
- Pendergast, D. (2021). The Role of Home Economics Education in the 21st Century: The COVID - 19 Pandemic as a Disruptor, Accelerator, and Future Shaper. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 11(4), 13 - 32.

